

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Plzeň 2012

Roman Gusejnov

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Polsko-ruské vztahy po smrti
presidenta Lecha Kaczyńskiego

Roman Gusejnov

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy a východoevropská studia

Bakalářská práce

**Polsko-ruské vztahy po smrti
presidenta Lecha Kaczyńského**

Roman Gusejnov

Vedoucí práce:

Giuseppe Maiello, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

(Roman Gusejnov)

Obsah

1. Úvod	6
1.1 Definování práce a její omezení/zaměření.....	7
2. Historické události, které ovlivnily polsko-ruské vztahy	8
2.1. Druhá světová válka.....	8
2.2 Katyňský masakr	9
2.3 Katyň a polská vláda.....	11
2.4 Německý příspěvek.....	11
2.5 Diplomatické vztahy směřující k bodu mrazu	12
2.6 Přerušení diplomatických vztahů.....	13
2.7 Konec druhé světové války.....	14
2.8 Chruščovova éra	15
2.9 Brežněvova éra	16
2.10 Gorbačovova éra	17
2.11 Éra Borise Jelcina	20
2.12 Éra Vladimíra Putina	20
3. Havárie polské vládní elity	23
3.1 Krátce před havárií.....	23
3.2 Reakce na leteckou katastrofu	24
3.3 Komplikování se vzájemných vztahů	26
3.4 Vyšetřování letecké tragédie.....	27
3.5 Následky vyšetřování na vnitřní politiku Polského státu.....	29
4. Návrat ke katyňské otázce a polsko-ruským vztahům	30
5. Závěr	32
6. Seznam použité literatury a knižních zdrojů	35
7. Resumé.....	41
8. Přílohy	42

1. Úvod

Tato práce se bude zabývat polsko-ruskými vztahy po smrti presidenta Lecha Kaczyńskiego. Práce bude vypracována rámcovou analýzou, která bude založena na sběru kvalitativních dat.

Je třeba si uvědomit, že druhá světová válka je pro Polsko těžkým obdobím dějin. Tuto válku Poláci dodnes cítí jako jednu z největších křivd, ve které došlo k úmrtí mnoha občanů a osobností Polska. Po válce se Polsko, tak jako jiné státy ocitlo v paradoxní situaci. Bylo sice na straně vítězů, tedy Spojenců, přesto na konci 2. sv. války bylo Polsko „poraženým“ národem. Neuvěřitelné lidské ztráty, ztráta téměř půlky území, úpadek společnosti a poválečná okupace sovětskými vojsky vytvořily pocit křivdy.

Katyň, pojem, který je chápán jako největší křivda spáchána sovětskými vojsky na polský lid,¹ dodnes představuje překážku ve vztazích obou zemí². Tato událost stále není zapomenuta a dodnes hraje velkou roli v polsko-ruských vztazích. I po tak dlouhé době je tématem ovlivňujícím vztahy mezi těmito zeměmi a díky letecké tragédii, která se stala 10. dubnu roku 2010 se toto citlivé místo ve vzájemných vztazích ještě více připomnělo a společně s leteckou tragédií, pravděpodobně ovlivnily další vývoj polsko-ruských vztahů. Odborník na Katyň a Polsko- ruské vztahy Mečislav Borák řekl pro ČT24³, že Katyň byla a je největší zátěží obou národů. Pohledem polského lidu na Katyňský masakr je tato událost doposud neuzavřenou kapitolou společných dějin. Ruské federace je státem, který zdědil komplikovanou minulost sovětské éry a k pochopení všech aspektů současných polsko-ruských vztahů je nutné si připomenout historii. Následně bude jednodušší vyjít a interpretovat vztahy mezi těmito zeměmi v poválečném období a hlavně po letecké tragédii a smrti presidenta Lecha Kaczyńskiego a dalších významných činitelů polské vlády, kteří při letecké katastrofě také zahynuli.

¹ Borák, M. Čt24. [online]. 17.4.2010 [cit. 2011-11-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/87281-nejvetsi-zatezi-rusko-polskych-vztahu-byla-prave-katyn-rika-mecislav-borak/>

² Брониславский, Е. Вачнадзе Г. Н. Польский диалог. События в Польше глазами польских, советских, американских, английских, западногерманских и французских журналистов. С. 29.

³ Borák, M. Čt24. [online]. 17.4.2010 [cit. 2011-11-11]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/87281-nejvetsi-zatezi-rusko-polskych-vztahu-byla-prave-katyn-rika-mecislav-borak/>

Hlavním cílem této práce a tedy předmětem bádání je zjistit, jak ovlivnila smrt polského presidenta polsko-ruské vztahy, a především jestli vůbec došlo k nějaké změně ve vzájemných vztazích. Jelikož neuplynula dlouhá doba od letecké katastrofy bude tedy nutné zohlednit genezi vzájemných vztahů a snažit se zjistit k jakým posunům a politickým gestům do současné chvíle docházelo a jaký je pravděpodobný vývoj budoucích vztahů. Náležitostí této práce tedy musí být historický výkres polsko-ruských vztahů před leteckou tragédií a vzájemné chování obou států na mezinárodním poli v minulosti i současnosti.

1.1 Definování práce a její omezení/zaměření

Je zřejmé, že mezi hlavní oblasti polsko-ruských vztahů patří bezpečnost a ekonomická spolupráce. Přesto však problematika Katyňské otázky hraje dodnes velmi významnou roli. Na povrch vyšla také důležitost problematiky nejvíce při letecké havárii u Smolenska v dubnu roku 2010. Tato křivda, která je reflektována do chování a smýšlení celého polského národu vystupuje a bude vystupovat na povrch při každém sebemenším sporu a dodnes ovlivňuje vztahy obou národů.

Práci zpracovávám rok po smrti Lecha Kaczyňského. Období od zadání práce není příliš dlouhé a proto bádání v příslušném časovém úseku možná nepřinese žádné zásadní změny. Předmětem bádání tedy bude, jestli se polsko-ruské vztahy změnily a to do jaké míry, či díky jakým skutečnostem. K dopracování se a pochopení těchto změn, je nutné představit nejprve historické aspekty, které ovlivnili vztahy obou zemí do dubna 2010, a poté následně vycházet z těchto historických faktů a jejich možných následných proměn. Bakalářská práce bude tedy rozdělena do tří hlavních částí a to: zaprvé historické, zadruhé letecká nehoda a zatřetí následný vývoj vztahů polsko-ruských.

2. Historické události, které ovlivnily polsko-ruské vztahy

2.1. Druhá světová válka

Prvním velkou vážnou situací, která ovlivnila vývoj polsko-ruských vztahů moderní historie je druhá světová válka. Ta začala 1.9.1939 útokem Německa na polský stát. Tento útok byl determinován ustanovením Paktu o neútočení mezi Svazem sovětských socialistických republik a nacistickým Německem, který byl uzavřen 23. srpna 1939. Dohoda obsahovala speciální tajný protokol, jenž rozdělil Evropu demarkační linií, která vedla téměř středem Polska a vytvořila dvě sféry vlivu. Polský národ velmi doplatil na Pakt Ribbentrop-Molotov. Především přišel o své území, ale vlivem této demarkační linie se také Polsko dostalo do sféry vlivu Sovětského svazu. Tato skutečnost předurčila osud dvou národů na dalších padesát let. Rychlá zářijová porážka polských vojsk přinutila polskou vládu opustit Polsko a emigrovat zprvu do Francie a následně do Londýna. Představitelem, respektive předsedou vlády této takzvané exilové vlády se stal generál Władysław Sikorski⁴, který v následujících letech sehrál důležitou roli při vyjednávání se Stalinem. Polsko ani přesto nezůstalo bez odbojové vlády a kontroly. Na celém jeho území fungovaly dobře organizované složky, které aktivně bojovaly proti německé a sovětské okupaci.

Důsledkem agrese SSSR vůči Polsku 17. září 1939 došlo k zpretrhání vztahů a na základě dříve uzavřených smluv Polsko navázalo na spojení s Velkou Británií, Francií a USA v boji proti Německé říši⁵. Velmi problematická byla skutečnost, že součástí této spojenecké aliance byl i Sovětský svaz. Pozice SSSR byla v boji proti Hitlerovi velmi důležitá a to si uvědomoval Roosevelt i Churchill. Stalin si byl vědom své důležitosti a využíval to i v případech, kdy se jednalo o budoucnost Polska.

Tato takzvaná „Zářijová agrese“ byla pro Polsko šokem. Ovlivnila polské smýšlení o Rusech v takové míře, že v prvním okamžiku, jakékoliv spojení s agresorem se zdálo být nepřijatelné. S postupem času si Sikorski a jeho vláda začínali uvědomovat, že jestliže se jejich postoj nezmění, přestanou být pro Spojence rovnocennými partnery, a pro sovětské politbyro bude jednodušší cesta k implantaci loutkové vlády v Polsku. Stalin neustále vinil exilovou vládu Polska z reakcionismu a negativních postojů vůči SSSR a poukazoval na důležitost obnovení polského státu

⁴ Władysław Sikorski se během druhé světové války stal ministerským předsedou polské vlády v exilu a velitelem jejích vojsk.

⁵ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 34-35

v jeho „*etnických hranicích*“. Cílem Stalina bylo, vytvořit z Polska další sovětskou republiku, která bude přímo podřízena Moskvě⁶.

Roku 1941 se podařilo uzavřít tzv. „*Pakt Sikorský-Majský*“⁷ a to především díky vlivu Roosevelta a Churchilla. Tento pakt se stal základním kamenem polsko-ruských vztahů v následujících letech. Značný úspěch tohoto paktu, který se podařilo polské straně vyjednat v této smlouvě, byl závazek SSSR udělit amnestii všem Polákům, kteří přišli o svobodu, byli váleční zajatci na území SSSR a nebo pro jiné obdobné skutečnosti⁸. Šlo o zlomový moment, kdy desetitisícům obyvatel, jenž byli zadržováni SSSR, bylo dovoleno vrátit se zpět do Polska. Tato amnestie se měla vztahovat i na zatčené důstojníky v roce 1939. Velkým neúspěchem smlouvy byla ztráta východního území. Toto území bylo na základě zfalšování plebiscitu připojeno k SSSR. Od té doby Polsko ztratilo teritoria na východě a už nikdy se je nepodařilo získat zpět.

Důsledkem smlouvy byly slabé vyjednávací možnosti polské exilové vlády. Poláci se tedy stali druhořadým spojencem. Z toho jednoznačně vyplývalo, že USA a VB nebudou mít zájem bojovat za polské zájmy. Tato skutečnost se stala osudnou v následujících letech, kdy byly odkryty masové hroby v Katyni.

2.2 Katyňský masakr

V době, kdy vojska Rudé armády vstoupily na území Polského státu, provedla takzvané odzbrojení polských vojáků a důstojníků, kteří se nacházeli na území východního Polska. Vojáci byli vyvezeni NKVD⁹ na území SSSR a umístěni do speciálně zřízených zajateckých táborů. Hlavními takovými tábory byly: Ostaszków Kozielsk a Stariobielsk¹⁰. Dodnes se spekuluje o 15 000 vojáků, kteří byli v těchto táborech umístěni, a přesné údaje nejsou dodnes známy¹¹.

NKVD neustále sledovalo chování zajatců a jejich chování bylo vyhodnocováno v pravidelných zprávách, jenž se zasílaly na ústředí Lidového komisariátu. Neúspěšné byly ty speciální programy, které se snažily o převychování a indoktrinaci Poláků. Tato snaha však byla v podstatě nedosažitelná. Nevraživost vůči komunistické ideologii byla

⁶ Paul, A.: *Katyń. Stalinowska masakra i tryumf prawd*, s. 35

⁷ Paul, A.: *Katyń. Stalinowska masakra i tryumf prawd*, s. 185

⁸ Historia.pgi.pl: Pakt Sikorski-Majski, online text (<http://historia.pgi.pl/sikorski-majski.php>)

⁹ Lidový komisariát vnitřních záležitostí, byl centrální státní orgán zabývající se vnitřní bezpečností, *rozvědkou* a kontrarozvědkou, který existoval v Sovětském svazu v letech 1934–1946.

¹⁰ Peszkowski, Z. – Zdrojewski, Z.S.: *Katyń w dokumentach Kongresu USA*, s. 91

¹¹ Peszkowski, Z. – Zdrojewski, Z.S.: *Katyń w dokumentach Kongresu USA*, s. 91

jednou z příčin, která předurčila polské důstojníky k smrti. Došlo k tomu, že důstojníci byli označeni za nenapravitelné bojovníky a tím tedy nepřátele komunismu, které nelze převychovat.¹² Tak si zpečetili ortel smrti. Možná kdyby přijali sovětské velení a jejich ideologii, tak by mohli zabránit popravení tisíců osob. Avšak je nutné ocenit nezlomnou sílu a morálku polské inteligence.

Můžeme však usuzovat, že i kdyby přijali komunistickou ideologii, tak by smrti neunikli. Pro další vyjednávání se sovětskou stranou, měla tato urputnost a morální síla značný význam. Poláci se nezaprodali a ani nespolupracovali s okupanty a tím si zachovali velmi dobrou pozici z pohledu vlasteneckého. Stalin v této disciplinovanosti a síle viděl velkou hrozbu a o to více se pro něj Poláci stávali nebezpečnější překážkou rozšíření komunistické ideologie směrem na západ. Důležité bylo vyřešit polskou otázku rychle a tiše.

Dne 5. března 1940 z iniciativy šéfa NKVD Lavrentije Berii, který se již od té doby stal vykonavatelem Stalinových čistek, byli zajatí Poláci označeny za „*zatvrzelé, tudíž za nemožné k převýchově nepřátele sovětské vlády*“¹³, odsouhlasilo Politbyro VKS¹⁴ k smrti zastřelením 14,7 tisíc vojenských zajatců a 11 tisíc vězňů vězněných v Bělorusku a Ukrajině. Ti měli být popraveni bez soudu a možnosti obhajoby. Za tímto konáním, které bylo potvrzeno v dokumentu 794/B, byl podepsán spolek Vorošilov, Stalin, Molotov, Mikojan a s dopisem „*Kalinin a Kaganovič - pro*“.¹⁵ Toto rozhodnutí lze do jisté míry interpretovat jako kolektivní odsouzení. Protože však Sovětský svaz fungoval centralizovaně, lze říci, že tím kdo rozhodl o smrti polských důstojníků byl Berija a Stalin.

Důvodů, které mohly vést k tomuto činu, bylo více a s největší pravděpodobností se nejednalo pouze o jeden klíčový, ale o kombinaci faktorů a prospěchů pro SSSR ze smrti polských zajatců.

¹² Poznámka velitele NKVD SSSR Lavrentije Beriji pro Josifa Stalina s návrhem vyvraždění polských vojenských zajatců (březen 1940).

¹³ Gazeta Wyborcza.pl: Zbrodnia bez kary, online text (<http://wyborcza.pl/1,76842,4493640.html>)

¹⁴ Všesvazová komunistická strana fungující 1925 až 1952.

¹⁵ ФЕДЕРАЛЬНОЕ АРХИВНОЕ АГЕНСТВО (РОСАРХИВ). *Издания и публикации*. Dostupné z: <http://rusarchives.ru/publication/katyn/spisok.shtml>

2.3 Katyň a polská vláda

Polská vláda projevovala zájem o své důstojníky a všemi prostředky se snažila získávat informace o jejich stavu¹⁶. Nejvíce informací pocházelo z osobních dopisů, které byly zasílány vězňenými Poláky jejich příbuzným nebo známým. Na jaře 1940 přestala korespondence přicházet a to vzbudilo to v rodinách podezření a vyvolalo množství otázek týkajících se jejich osudů. Polská vláda si v tom okamžiku uvědomila nutnost vytvořit polskou armádu v exilu a začala vyhledávat nové důstojníky. Také se podařilo sestavit neúplný seznam osob, které by se měly nacházet na území Sovětského svazu v zajateckých táborech. Reakce SSSR na tento seznam byly rozporuplné a vyhýbavé¹⁷. Ruská administrativa nezastávala jednoznačné stanovisko a sdělila polským úřadům, že Poláci z internačních táborů byli už propuštěni a jestliže nedorazili do Polska, tak jsou na cestě. Sovětská strana měla připraveno více smyšlených variant vysvětlení a to například, že osoby ze seznamu nikdy nepobývaly na území SSSR a nebo že polští důstojníci již utekli do Mandžuska¹⁸.

Od prosince roku 1941 se vztahy mezi oběma státy zhoršovaly a o dva roky později, kdy Němci objevili masové hroby, se dostaly až na bod mrazu. Nikdo ze SSSR nebyl schopen vysvětlit, co se stalo s polskými důstojníky, a poskytnuté informace byly nedostačující a vyvolávaly spekulace a podezření.

To vše se reflektovalo ve skutečnosti, že oba státy se staly spojenci pouze formálně¹⁹. Spolupráce a korektní vazby téměř vymizely a Stalin začal pohlížet na Polsko více a více jako na přítěž. Začal tedy hledat záminku pro přerušování vztahů s londýnskou exilovou vládou, která nespolupracovala. Veškeré snahy Roosevelta a Churchilla co se obnovení vazeb týká, byly také zbytečné.

2.4 Německý příspěvek

Jak již bylo zmíněno, masové hroby byly objeveny Němci v roce 1943, ti provedli výkop na základě upozornění místních obyvatel²⁰. Tento výkop posloužil

¹⁶ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 194

¹⁷ tamtéž

¹⁸ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 195

¹⁹ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 240

²⁰ Peszkowski, Z. – Zdrojewski, Z.S.: *Katyň w dokumentach Kongresu USA*, s. 91

německé propagandě. Němci využili příležitost a vytvořili „nezávislou“²¹ komisi složenou především z lékařských odborníků. Závěrem německého vyšetřování bylo, že zodpovědnost za smrt všech osob, které byly nalezeny, nese Sovětská tajná služba NKVD²². Tyto výsledky byly využity k politické agitaci. Německo ve své kampani zaměřené na Polsko, ale i na širší evropskou veřejnost, chtělo zdiskreditovat režim SSSR a samotného Stalina²³. Jak se dnes zdá, většina informací se zakládala na pravdě, ale Němci si navýšily počet obětí. Oficiálně zveřejnili 11 tisíc mrtvých, přestože komise exhumovala zhruba 4100 těl²⁴.

Údaje o počtu obětí byly tedy úmyslně navýšeny oproti počtu těl, jenž byl nalezen. Důvodem bylo především zintenzivnit psychologický dopad na širokou veřejnost. Dnes je zřejmé, že hlavním cílem německé propagandistické kampaně bylo zničit vztahy se SSSR, a tím se dopracovat k rozpadu Spojenců. Věřili, že tato událost poškodí Stalina v takové míře, že západní země nadále odmítnou spojení se SSSR.

2.5 Diplomatické vztahy směřující k bodu mrazu

SSSR reagovala téměř okamžitě na tuto událost. Komunistické politbyro prostřednictvím médií odmítlo odpovědnost za vyvraždění polských důstojníků. Obvinění za Katyňský masakr prohlásila za lživou německou propagandu. Po vytlačení nacistických vojsk SSSR zorganizovalo svoji vlastní komisi. Sovětskou verzí bylo, že polští důstojníci v táborech při postupu Německé říše, se dostali do německého zajetí, a byli Němci popraveni v roce 1941²⁵. Oficiálním cílem komise bylo dojít k takovému závěru vyšetřování, ve kterém budou nalezeny důkazy o vině fašistického Německa. Tato komise se nazývala „*Speciální komise ve věci stanovení a provedení vyšetřování okolností zastřelení polských válečných zajatců v katyňském lese německo-fašistickými útočníky*“²⁶. Již z tohoto názvu je jasné, kdo byl viníkem Katyňského masakru.

Sikorski jako nejvyšší politický představitel Polska si uvědomoval, do jaké míry může tato událost ovlivnit polsko-sovětské vztahy v následujících letech. Polská exilová

²¹ Ve velké míře šlo odborníky ze zemí, jenž byli spojenci Německa a nebo Němci okupované.

²² Paul, A.: *Katyň. Stalinská masakra i tryumf pravdy*, s. 255

²³ Toto zjištění bylo bráno Poláky velmi střídě a bylo vnímáno jako snaha propagandy o zvýšení kolaborace a spolupráce s Německou říší.

²⁴ Peszkowski, Z. – Zdrojewski, Z.S.: *Katyň w dokumentach Kongresu USA*, s. 91

²⁵ Lebidiewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 113

²⁶ Byla to tzv. Burdenkovu komisi, skládající se pouze z expertů ze Sovětského svazu.

vláda jistě tušila, kdo je zodpovědný za tento čin. Přesto veřejné obvinění SSSR v situaci, kdy sovětská vojska byla nezbytná pro boj s Německem, nebylo možné. Zprvu se Polsko bálo veřejně obvinít SSSR a později tedy požádalo o vyšetřování Mezinárodní červený kříž²⁷. Podmínkou Mezinárodního červeného kříže bylo, že vyšetřování bude povoleno všemi zúčastněnými stranami, tedy Polskem a Sovětským svazem. Toto vyšetřování se SSSR nelíbilo. Spojenci naléhali na Sikorského a ten byl nucen žádost o vyšetřování stáhnout.

Poláci byli nuceni žádost stáhnout, aby nebyli obviňováni ze zaujatosti vůči Kremlu a nekomplikovali tím ještě více vztahy mezi Spojenci. Situaci to však významně nezměnilo a polská vláda byla i přesto Stalinem označena za fašistické přísluhovače²⁸. Stalin odmítl prošetření mezinárodní komisí pod patronátem červeného kříže a tím zpochybnil verzi SSSR. Na druhou stranu tím SSSR získalo jiné výhody. SSSR neuznávalo závěry německé komise a neustále obviňovalo Polsko a Německou říši ze spolčení ve snaze pošpinit Sovětský svaz. Polsko se ocitlo v nelehké situaci. Bylo jasné, že Spojenci je nepodpoří a neměli ani hmatatelný důkaz, kterým by mohli SSSR usvědčit z masakru.

Sovětský svaz si byl vědom výhod na jeho straně a toho, že si může dovolit ve vztazích s Polskem jednat z pozice mnohem silnějšího. Vojenská i politická situace v Evropě reflektovala, že Stalin se může spolehnout na to, že USA ani Anglie nevystoupí veřejně proti SSSR. Snahou vést jakékoliv vyšetřování by Polsko riskovalo, že by zcela ztratilo podporu Británie a veškerou kontrolu nad svým teritoriem, které se v tu chvíli nacházelo v rukou Sovětského svazu.

2.6 Přerušování diplomatických vztahů

Polsko jednalo velmi obezřetně a i přesto bylo obviněno ze spiknutí proti SSSR. Stalin zcela přerušil oficiální vztahy mezi polskou exilovou vládou v Londýně a Kremlem v roce 1943²⁹. Nepomohly ani osobní snahy Churchilla, který se snažil přesvědčit Stalina k udržení spojení alespoň na smluvní úrovni. Vztahy obou zemí byly už v předchozích letech napjaté a Katyň se stala dobrou příčinou k tomu,

²⁷ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 241

²⁸ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 243

²⁹ Rappaport, H.: *Joseph Stalin: A Biographical Companion* (http://books.google.cz/books?id=lsKClpnX8qwC&pg=PA143&dq=katyn&lr=&ei=j0PKSe_MMJSwMsqh_KAG#PPA144,M1), s. 144

aby se Stalin zbavil exilové vlády, ta mu nebyla po chuti již od začátku, a tím si otevřel cestu k politickému ovládnutí Polska. Je zarážející, že v této situaci se Churchill ani Roosevelt nepostavili na polskou stranu. Dokonce dali na vědomí Sikorskému, že by vůči SSSR měl být mnohem rozvážnější³⁰. I přestože tato celá skutečnost je téměř k neuvěření, vykresluje způsob Stalinovi politiky.

2.7 Konec druhé světové války

Exilová vláda Polska v Londýně přišla téměř o veškerou moc koncem druhé světové války. Už v roce 1943 byl Stalinem vytvořen *Svaz polských vlastenců*. Ten se stal později základním kamenem pro takzvaný „*Polský výbor pro národní osvobození (PKWN)*“ a tedy budoucí „*Prozatímní vládu národní jednoty (TRJN)*“³¹.

Stanisławu Mikołajczyku³², který se stal nástupcem Sikorského³³, se nepodařilo do této loutkové vlády SSSR dosadit mnoho osob z exilového kabinetu³⁴. Tímto došlo definitivně k pohřbení možnosti vyhlášení nezávislosti Polska, vyšetření Katyňského masakru a obnovení původních předválečných hranic. Tato loutková vláda Prozatímní vláda národní jednoty, která se skládala především z komunistických ministrů, dovedla polský stát v roce 1947 k volbám do Sejmu. Komunistická moc v zemi byla tak silná, že si mohla dovolit zfalšování výsledku voleb³⁵. Došlo tedy k tomu, že vítězem nebyl nikdo jiný, než komunisté, v čele s novým prezidentem Bolesławem Bierutem³⁶. Ten plnil v období 2. světové války veškeré rozkazy přicházející z Kremli.

Z dnešního historického pohledu je jisté, že Katyň sehrála důležitou roli, která zapříčinila, že Spojenci se odvrátili od osudu Polska a jeho budoucnost ponechali komunistům. Stalin tím nad Polskem získal veškerou moc. Jeho rázný postoj v katyňské záležitosti reflektuje, že si byl jist pasivitou Spojenců. Stalin se vždy snažil vytvářet obraz SSSR jako spasitele a hrdiny, který zachraňuje Evropu před zlem, chápeme nacismem. Nařknul Poláky z nevděčnosti a antiruských postojů a přesto poukazoval na

³⁰ Lebidiewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 107

³¹ Davies, N.: *POLSKO. Dějiny národa ve středu Evropy*, s. 90

³² (1901-1966. Polský politik, byl premiér polské exilové vlády za druhé světové války, a později místopředseda vlády v poválečném Polsku.

³³ Sikorski tragicky zemřel při letecké nehodě v dubnu 1943 nad Gibraltarem. Dodnes se spekuluje o sabotáži sovětskou tajnou službou. (Davies, N.: *POLSKO. Dějiny národa ve středu Evropy*, s. 88)

³⁴ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 341

³⁵ Paul, A.: *Katyň. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 351

³⁶ 1892-1956. Známý také pod falešnými jmény Jerzy Bolesław Bielak a Bolesław Birkowski. Byl polský komunistický vůdce, NKVD agent a stalinista. Byl prezidentem Polska v letech 1947-1952.

nutnost vzniku silného a nezávislého Polska³⁷. Dnes se dá říci, že se jednalo pouze o pouhou frázi. Kreml se tímto způsobem snažil stavět exilovou vládu do špatného světla a sebe samého (chápejme SSSR) jako aktéra, pomáhajícího svému sousedovi v obnovení polské státnosti. Stalin měl trumfy ve svých rukou a na cestě k politickému ovládnutí Polska mu již nestálo nic v cestě.

2.8 Chruščovova éra

Po napjatém období vyvolaném závěry Komise amerického Kongresu³⁸ v roce 1951 následovalo období ticha mezi oběma stranami. Obě strany si uvědomily, že veřejnost není tak lehké přesvědčit a proto opětovně pokračovali v zatajování faktů a otázka Katyňského masakru se stala zakázaným tématem.

Šéf KGB Alexandr Šelepin v roce 1959 navrhl Chruščovovi, aby nechal zničit část usvědčujících materiálů a ty zbylé byly označené za tajné a byly schovány v nepřístupných archívech³⁹. Dle jeho argumentů tyto dokumenty byli již nepotřebné, bez žádné hodnoty a jejich existence pouze ohrožovala bezpečnost SSSR a PLR⁴⁰. Je zřejmé, že některé dokumenty byly po válce zničeny. Které to však byly a kdo konkrétně vydal příkaz ke zničení, není dodnes známo.

V tomto období byl Katyňský masakr pro sověty natolik kompromitujícím, že nezveřejnili pravdu, ani nepředali žádné dokumenty, jenž by byly předmětné pro polskou administrativu. Z oficiálního hlediska panovalo mezi oběma státy přátelství a hluboká spolupráce, a ani po smrti Stalina v roce 1953 a za vlády Chruščova, který odsoudil stalinistické metody jako zločinné, kdy nastalo lehké politické uvolnění, tak nedošlo k zveřejnění žádných informací, které by osvětlily celou záležitost.

Šedesátá léta byli obdobím, kdy sílila aktivita podzemních spolků, a to především mládežnických organizací. V Polsku nadále pokračovalo zatýkání osob, které se bránily přijmout sovětskou verzi a aktivně se podílely na protivládních aktivitách. Oproti padesátým létům se situace ale poněkud uklidnila a tato kauza již neplnila první strany novin. Následovalo lehké politické uvolnění a předmětem zájmu se v Polsku stala špatná ekonomická situace.

³⁷ Paul, A.: *Katyń. Stalinowska masakra i tryumf prawdy*, s. 248

³⁸ Tarczyński, M.: *Zbrodnia Katyńska. Między prawdą a kłamstwem*, s. 109

³⁹ G.Jędrejek - Szymański, T. (eds.): *Przebaczyć nie znaczy zapomnieć. O znaczeniu zbrodni katyńskiej dla powstania ładu powojennego oraz czasów współczesnych*, s. 64

⁴⁰ Polská Lidová Republika.

2.9 Brežněvova éra

Období 70. a 80. let se vyznačovalo zvláště vzrůstajícím společenským napětím. Vznikly Nezávislé samosprávné odbory Solidarita⁴¹ a dělníci zorganizovali první významnější stávky. Otázka Katyně mezi veřejností byla stále více probírána. Zesílila činnost nezávislé veřejnosti, která se snažila publikovat články na toto téma. Byly však cenzurovány a nevycházeli v periodikách. Aktivně se začalo více prosazovat disidentské prostředí. Solidarita se stala organizací, která nejvíce nasměrovala Polsko ke změně a velmi se snažila prolomit cenzuru a otevřeně se věnovat tomuto případu. Jedinou, ale důležitou odpovědí na stále sílící se projevy různých iniciativ za zveřejnění skutečných faktů, bylo vydání publikační direktivy „*Hlavním úřadem pro kontrolu tisku, publikace a divadla*“, jejímž obsahem byly pokyny týkající se možností veškerého publikování na téma Katyně⁴². Tisk byl ale nadále cenzurován a v této otázce byla stanovena jasná pravidla jako například nutnost „*uvádět datum úmrtí polských důstojníků rok 1941, zákaz obviňování SSSR*“ nebo „*užívání pouze pojmu internování místo váleční zajatci*“⁴³.

Snahy Brežněva navrátit se ke Stalinovu dílu a oživit jeho skomírající kult osobnosti nepřinášeli žádné pozitivní známky toho, že by v této době mohlo dojít k jakékoliv změně. V tomto období mezi SSSR a PLR neproběhlo žádné projednávání katyňské otázky. Co se autentických důkazů týká, tak stále panovalo absolutní mlčení⁴⁴. Celkově však v této době došlo k částečnému uvolnění, přičemž SSSR stále pokračoval ve strategii a politice propagandy, která byla přijata již v předchozích letech.

Polsko hrálo v regionu střední a východní Evropy důležitou roli a tudíž tento region pro SSSR měl velký význam. Své velmocenské postavení na mezinárodním poli si Sovětský svaz udržoval i díky politickému ovládnutí tohoto teritoria⁴⁵. Nástrojem k vojenskému ovládnutí a rozšíření moci deklarované vůči západnímu světu se mu stal v roce 1955 Varšavský pakt⁴⁶.

V té době se v polském exilu rozšiřovali publikace zabývající se katyňskou otázkou. Tímto tématem se začali zabírat historici především z Velké Británie,

⁴¹ Vznikly v roce 1980 jako nezávislé odbory, ale významu nabyla jako masově podporovaná společenská hnutí, která se postavila režimu v komunistickém Polsku.

⁴² Roliński, A.: *Kłamstwo katyńskie w 60 lat po zbrodni 1940*, s. 105

⁴³ tamtéž, s. 105

⁴⁴ Wilamowski, J.: *Kłamstwo stulecia. W cieniu Katynia*, s. 12

⁴⁵ Bieleń, S.: *Tożsamość narodowa Federacji Rosyjskiej*, s. 293-299

⁴⁶ Vojenský pakt evropských zemí tzv. východního bloku, existující v letech 1955 až 1991.

ale i USA a publikovali výsledky svého bádání. Z iniciativy ministra zahraničí SSSR Andreje Gromyka, v roce 1971 odsuzoval SSSR tzv. britské snahy a prohlašoval, že jde o snahu „rozpoutat propagandistickou kampaň“ ve věci „katyňské záležitosti“⁴⁷. Tuto éru bych tedy považoval za období, které se vyznačovalo především bojem za udržení lži v Polsku a satelitních státech více než v západních zemích⁴⁸.

2.10 Gorbačovova éra

Nezávislé odbory Solidarita se velmi rozrostly a už působily na celém území Polska. Celkové Gorbačovovo uvolnění moskevské kontroly ve střední a východní Evropě umožnilo rozmělnění cenzury a tudíž probírání témat, která byla zakázána. Postupně tedy docházelo k jisté svobodě tisku.

Z počátku 80. let disidentské prostředí a Solidarita stále častěji veřejně probírala katyňskou problematiku.⁴⁹ To však bylo na krátkou dobu přerušeno zavedením válečného stavu v roce 1981 Wojciechem Jaruzelskim⁵⁰. Koncem 80. let se však toto téma začalo dostávat na stránky časopisů, novin nebo do televize. Polská vláda postupně povolila publikovat necenzurované knihy, které se vztahovaly k otázce katyňské problematiky. Situace se dostala tak daleko, že i v učebnicích historie se uváděly současně obě verze vysvětlující katyňský masakr, přičemž ani jedna z nich nebyla označená jako ta pravdivá⁵¹.

Gorbačov nebyl ani zdaleka nakloněn přiznání se k celé záležitosti a z Polska i z těch nejvyšších vládních pozic začalo přicházet více požadavků na vysvětlení incidentu z roku 1940. Tento nátlak byl natolik silný, že v roce 1987 po vyjednáváních se sovětskou stranou došlo k ustanovení komise historiků Polska a SSSR. Ta měla za úkol vysvětlit tzv. „bílá místa“⁵² společných dějin a proto se objevily naděje, že sovětská politika „glasnosti“ konečně může napomocť vyjasnit osud tisíců zmizelých polských důstojníků. Komise dále měla za úkol prozkoumat Pakt Ribbentrop-Molotov

⁴⁷ Lebidiewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 117

⁴⁸ V této situaci se prioritou stalo udržení sovětské verze v satelitních státech.

⁴⁹ Lebidiewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 118

⁵⁰ Od roku 1968 do roku 1983 byl polským ministrem národní obrany. Vyhlásil v roce 1981 výjimečný stav v Polsku aby zastavil rostoucí vliv opozičního hnutí Solidarita. Roku 1985- 1989 byl předsedou státní rady PLR a od července 1989 do listopadu 1990 byl prezidentem Polské republiky.

⁵¹ G.Jędrejek - Szymański, T. (eds.): *Przebaczyć nie znaczy zapomnieć. O znaczeniu zbrodni katyńskiej dla powstania ładu powojennego oraz czasów współczesnych*, s. 42

⁵² Výraz, který byl užíván odborníky a historiky pro události, jenž byly nejasné a dostatečně nepodloženy důkazy.

podepsaný 23.8. 1939 o rozdělení Polska a také událostí, kterých se dopustila sovětská vojska během Varšavského povstání v roce 1944. Největším problémem byla však nespolupráce sovětských archivů.

V roce 1988 se setkává Gorbačov s generálem Jaruzelskim. Jejich téma rozhovoru je především Katyň. Gorbačovovo vyjádření bylo však neúplné a vůbec neřešilo danou situaci⁵³. Vnímání tohoto setkání po skončení bylo rozporuplné. Poláci doufali, že jeho prostřednictvím Gorbačov oficiálně přizná vinu SSSR a omluví se celému národu za Katyňský masakr. Gorbačovým plánem však bylo vytvořit nové polsko-sovětské vztahy, které nebudou zatíženy minulostí⁵⁴.

7. března 1988 ve Varšavě polská vláda prohlašuje, že sovětská vojska jsou odpovědná za masakr polských důstojníků za druhé světové války. Toto oficiální prohlášení ze strany vlády Erzy Urbana znamená zásadní změnu postoje vlády spočívající v odmítnutí sovětské interpretace katyňského zločinu, která převládala po čtyřicet pět let. Urban tehdy uvedl: „*Domníváme se, že všechno ukazuje na to, že tento zločin spáchala stalinská NKVD*“⁵⁵.

Během setkání s polskými vědci a osobnostmi z oblasti kultury v témže roce se Gorbačov vyjádřil ke katyňské otázce následovně: „*V poslední době nalézáme dokumenty*⁵⁶, *kteřé nepřimo, ale přesvědčivě svědčí o tom, že tisíce polských občanů, zavražděných v polských lesích před půl stoletím, jsou oběti Beriji a jeho pomocníků*“⁵⁷. Některé dokumenty byly předány na popud Gorbačova a vojenská prokuratura SSSR následně zahájila trestní řízení hromadné vraždy v Charkově, Kalininu a Katyni.

Tento čin reflektuje pro polský lid jistou snahu a pocit napravení křivdy s perspektivou vyjasnění a postupným budováním lepších polsko-ruských vztahů. Avšak obsah materiálů neobsahoval zásadní informace, které by nějak zásadně ovlivnily či změnily pohled na danou záležitost. Většina z těchto materiálů pouze potvrzovala teorie, které polští historici již znali, a to na základě písemností z anglických, německých, polských a sovětských archivů. O katyňské tragédii byla vydána řada knih. Mezi osobnostmi, které se nebáli publikovat tuto pravdu v samotném

⁵³ Abarinow, W.: *Oprawcy z Katynia*, s. 249

⁵⁴ Roliński, A.: *Klamstwo katyńskie w 60 lat po zbrodni 1940*, s. 100

⁵⁵ Брониславский, Е. Вачнадзе Г. Н. Польский диалог. События в Польше глазами польских, советских, американских, английских, западногерманских и французских журналистов. С.30.

⁵⁶ Dokumenty, jejichž kopie byly předané prezidentem SSSR M. S. Gorbačovým prezidentu Polské republiky W. Jaruzelskému dne 13. dubna 1990.

⁵⁷ Катынская драма: Козельск, Старобельск, Осташков: судьба интернированных польских военнослужащих. Dostupné z: (<http://katynbooks.narod.ru/drama/drama.html#005>).

sovětském svazu, byli například Vladimir Abarinov, Inessa Jazborovská, a nebo Alexandr Gurjanov. Ty nejdůležitější spisy přesto zůstaly zapečetěny v archivech sovětské administrativy, k nimž měli přístup jen ti nejvyšší z vedení SSSR⁵⁸.

Příčinou, která následně vedla k oficiálnímu prohlášení, byl objev ruských historiků zabývajících se katyňskou otázkou. Ti našli dokumenty, které usvědčovaly NKVD, a na tomto základě se rozhodli zveřejnit více informací v moskevských novinách⁵⁹. Některé články byly však cenzurovány a tedy bylo zabráněno jejich publikaci. I přes to všechno v březnu 1990 se jeden článek dostal k širší veřejnosti a měl společensky velký dopad⁶⁰. Díky němu bylo vyvráceno sovětské stanovisko, které bylo založené na tvrzení, že dokumenty, které se týkají této záležitosti, již neexistují. Výsledkem publikací a všeho snažení polské vlády nakonec bylo oficiální prohlášení, publikované prostřednictvím agentury TASS⁶¹ 13. 4. 1990, ve kterém byla veřejně uznána odpovědnost NKVD za smrt tisíců Poláků. Prohlášení prostřednictvím TASS bylo však pouze snahou o přenesení odpovědnosti na bedra NKVD, nikoliv ruské vlády.

Na velmi krátkou dobu se archívy otevřely a to mezi lety 1990 a 1991. Významným zádrhelem v otázce kolem katyňského incidentu, který je nutné také zmínit a který polsko-ruské vztahy v 90. letech narušil, bylo téma tzv. „Antikatyně“, jež bylo iniciované samotným Gorbačovem. Tato lež o Katyni byla novým výplodem až v roce 1990, snažícím se přinést novou pravdu. Šlo o ospravedlnění exekuce z roku 1940 a v druhé polovině 90. let se tato fikce více zakořenila ve výkladu ruské historie. Hlavní tézí bylo, že Katyň je odvetou za smrt mnoha bolševických zajatců z roku 1920 a že se následně jednalo o čin z afektu⁶². Tehdy byla sovětská armáda už u Varšavy, a přesto byla Poláky poražena. Tato událost je přezdívána jako „*zázrak nad Vislou*“. Stalin ji svým generálům nikdy neodpustil a Tuchačevskému⁶³, který příslušná vojska vedl, se pak pomstil osobně. Na většinu z důstojníků také podle ruského tvrzení existovalo podezření z činnosti podporující rozvrácení Sovětského svazu.

⁵⁸ Wilamowski, J.: *Klamstwo stulecia. W cieniu Katynia*, s. 84

⁵⁹ Jednalo se především o článek Natalii Lebedievy otištěný v Moskevskich Novostiach. (Wilamowski, J.: *Klamstwo stulecia. W cieniu Katynia*, s. 85)

⁶⁰ Lebediewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 119

⁶¹ Informační tisková agentura Ruska – Tisková agentura Sovětského svazu.

⁶² Magdziak-Miszewska, A.: *Polska i Rosja. Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu*, s. 72

⁶³ Byl to sovětský vojenský velitel a hlavní reformátor Rudé armády na přelomu 20. a 30. let 20. století.

Přesto se ještě o něco později Gorbačov snažil konsolidovat moc, nastolit opět cenzuru a navrátit se k praktikám z předchozího období⁶⁴. To se mu ale nepodařilo a koncem roku 1991 se funkce ujímá Boris Jelcin⁶⁵.

2.11 Éra Borise Jelcina

Započala dobou, kdy byl budován nový druh společných vztahů. Období jeho vlády se vyznačovalo značným optimismem, jenž byl spojen s výměnou osobností ve vedení obou států. Lech Wałęsa⁶⁶ a Boris Jelcin dokázali najít společnou řeč v mnoha tématech a přes konstruktivní dialog řešili problémy vzájemných vztahů. V Jelcinově éře řešení katyňské otázky došlo k nejvyššímu bodu. Na místě je však třeba upozornit, že stále docházelo k problémům, a to například v roce 1996, kdy vyšla kniha Jurije Munchina, který se ve svém díle navrácí zpět k verzi, že za Katyňský masakr nesou vinu fašisté z Německa⁶⁷. Také docházelo k průtahům v hledání dokumentů, bránění výstavbě nových pomníků a snaze bránit událostem, jenž měly představovat vzpomínku na osud polských důstojníků. Avšak i v tomto období polsko-ruské vztahy střídaly vlny vzájemných deklarací partnerství se střety a ztěžováním spolupráce.

Některé z neshod plynuly ze samotné podstaty povahy vztahů nově vzniklého Ruska s bývalými státy sovětského bloku. Tyto státy po pádu SSSR zvolily cestu k co nejrychlejší soběstačnosti a odpoutání se od ruského vlivu. Z toho vzešlo mnoho problémů do budoucnosti, a to nejen ekonomických, tak i politických⁶⁸. Došlo k omezení diplomatických vztahů a to často vedlo k mylné interpretaci kroků a postupů druhé strany, což ve vzájemných vztazích vytvářelo mnohá nedorozumění a následné komplikace.

2.12 Éra Vladimíra Putina

V roce 1999 byla uzavřena polskou vládou *Deklarace o vůli intenzifikace polsko-ruských vztahů*⁶⁹. Tento čin měl být znamením kupředu ke značnému zlepšení

⁶⁴ Abarinow, W.: *Oprawcy z Katynia*, s. 245

⁶⁵ Lebediewa, N. S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, s. 120-121

⁶⁶ V letech 1990- 1995 prezident Polské republiky a bojovník za lidská práva.

⁶⁷ Rawski, T.: *Muchinowska wizja Polski i zbrodni katyńskiej*, s. 69

⁶⁸ Bieleń, S.: *Tożsamość narodowa Federacji Rosyjskiej*, s. 296

⁶⁹ Wizimirska, B. (eds.): *Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1999*, s. 161

vzájemných vztahů v novém tisíciletí. V tomto období se začalo diskutovat ve velké míře o případném odškodnění popravených polských důstojníků a dalších polských občanů, kteří byli poškozeni stalinistickými represemi. V této době byl také zveřejněn požadavek o uznání Katyňského masakru jako zločinu spáchanému proti lidskosti (jako akt genocidy), a tím se ještě více zintenzivnila snaha o oficiální omluvu z ruské strany.

V následujícím období ruská judikatura umožnila polským potomkům obětí, aby usilovali o reparace před ruskými soudy. Ale v této záležitosti byla následující právní klička taková, že aby ruský soud uznal práva na odškodnění, musely by být oběti prohlášeny za tzv. „oběti státního aparátu“. Aby však oběti získaly tento status, byl nutný soudní rozsudek, který pravděpodobně nebyl nikdy vyneseno nad oběťmi. Vyskytl se proto nátlak na polskou vládu, aby v této věci poškozené podpořila a požadovala celkovou kompenzaci. Důvodem proč se tyto snahy vyskytly, byly proto, že náklady na soudní řízení byly v porovnání s pravděpodobností výhry soudního sporu a částkou vysouzenou jako reparace, minimální⁷⁰.

Během druhého zasedání Výboru v otázkách strategie rusko-polské spolupráce⁷¹ v roce 2003, respektive během zasedání Státní Rady RF, byl prezidentem Vladimírem Putinem vytyčen úkol vybudovat účinný mechanismus, který by pomohl hlavám regionu společně s federálními resorty řešit klíčové otázky zahraničně-politických a ekonomických aktivit států. Tato událost výrazně přispěla k určitému posílení vztahů. Během státní návštěvy Varšavy prezidentem Putinem v roce 2003 proběhla panelová diskuze představitelů obou zemí ohledně společných dějin. Vladimír Putin využil této příležitosti a pronesl, že Rusko změní svou ústavu a zákonodárství tak, aby polské rodiny, které byly poškozeny stalinistickými represemi dostaly šanci na reparace z fondů ruské vlády⁷².

Avšak v roce 2004 odmítlo Rusko uznat Polsko za národ, který byl vystaven sovětským represím. Odmítnutí tohoto statusu bylo opodstatněno tím, že Polsko nebylo součástí SSSR, stejně tak jako nebylo ani teritoriálně organizovaná národnostní menšina sovětského svazu. Tím byly téměř jakékoliv naděje na odškodnění zmařeny. Počátkem

⁷⁰ tamtéž

⁷¹ Projev na druhém zasedání Výboru v otázkách strategie rusko-polské spolupráce, v Moskvě dne 6. února roku 2003. Tento politický orgán pro mezistátní vztahy byl vytvářen v roce 2002 z pověření prezidentů RF a Polska. Citováno dle: Иванов И. С. Россия в современном мире. Ответы на вызовы XXI века: Статьи и выступления. С. 401.

⁷² Wizimirska, B. (eds.): *Rocznik polskiej polityki zagranicznej 2003*, s. 302

roku 2005 Alexandr Savienkov⁷³ uzavřel vyšetřování s výsledkem, že vina SSSR nemůže být zcela prokázána, a to na základě nedostatků důkazů, které by potvrzovaly trestní čin. Katyň podle vyšetřování Savienkova nelze interpretovat jako zločin genocidy, a tato zpráva byla uzavřena s konečným závěrem, že se jednalo o přešůpek ve věci překročení služebních pravomocí⁷⁴.

V roce 2007 se opět objevily snahy Polska o odškodnění, ty však byly opět zamítnuty, a to s odůvodněním ruské prokuratury, že oběti z roku 1940 nebyly zabity na základě trestního zákoníku z roku 1929, byl jen vydán rozkaz je eliminovat⁷⁵.

Ještě v roce 2009 byla ruskou stranou zamítnuta žádost o opětovné prošetření katyňské události s odůvodněním, že se již jedná o promlčený zločin⁷⁶. Jednotlivci z polské strany po neúspěchu a zdánlivé neochotě před ruskými soudy se uchýlili k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku⁷⁷. Veškeré toto protahování a neochota vede a vedla pouze ke stagnaci nebo dokonce zhoršení polsko-ruských vztahů, což není výhodné ani pro jednu stranu.

V období vlády prezidenta Putina jakožto prezidenta Ruské Federace můžeme zpozorovat určitou zdánlivou ochotu k postupnému směřování k napravení křivd. A to v tom rozsahu, aby bylo Rusko celkově co nejméně poškozené, a na mezinárodním poli chápáno jako nový stát v nové éře, která je spravedlivá a vykazuje snahu ve spolupráci na odhalování zločinů stalinismu a možnostech napravení křivd, které byly spáchány vládou komunistických tyranů. Co na tom, že způsoby, které Putinova vláda poskytla, jsou téměř nepoužitelné a nevýhodné. Priorita byla dána pouze tomu, co je vidět na první pohled, a s čím se veřejnost spokojí.

⁷³ Hlavní vojenský prokurátor.

⁷⁴ Abarinow, W.: *Zbrodnia chroniona całym autorytetem państwa rosyjskiego*, s. 34

⁷⁵ Plutna, M. Radecka, M. (eds.): *Rocznik polskiej polityki zagranicznej 2007*, s. 133

⁷⁶ iDnes.cz: *Rusové definitivně zamítli polské žádosti o vyšetření katyňského masakru*. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rusove-definitivne-zamitli-polske-zadosti-o-vysetreni-katynskeho-masakru-16m-/zahranicni.asp?c=A090129_164918_zahranicni_stf

⁷⁷ iDnes.cz: *Evropský soud chce od Ruska vyjasnění katyňského masakru*. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/evropsky-soud-chce-od-ruska-vyjasneni-katynskeho-masakru-p3g-/zahranicni.asp?c=A081029_105019_zahranicni_ad

3. Havárie polské vládní elity

3.1 Krátce před havárií

2. dubna se v Rusku poprvé na státní televizi vysílá film *Katyň* od režiséra Andrzeje Wajdy, který vidělo přibližně 14 milionů Rusů⁷⁸. Rusko ukazuje novou tvář otevřenosti a pravdivé skutečnosti o Katyni. Bezprostředně před katastrofou se svým politickým chováním a smýšlením otevírá Polsku.

Před neštěstím ve středu 7.4. 2010, tedy pár dní před příjezdem prezidenta Lecha Kaczyńského k uctění památky obětem v Katyni se setkali premiéři Ruska a Polska - Vladimír Putin a Donald Tusk. Otázka katyňského masakru byla jedním z hlavních témat jejich rozhovorů. Už před tímto setkáním bylo zřejmé, že Moskva se Polákům omlouvat nehodlá, a že dialog mezi Putinem a Tuskem by měl mít spíš politický ráz. Ruská strana však předala určité archivní dokumenty, které měly upřesnit jména a počet zastřelených polských občanů. Mělo se jednat o takzvaný „*Běloruský seznam*“, který obsahuje zhruba čtyři tisíce jmen⁷⁹.

K havárii polského letounu Tu-154M Lux došlo 10. dubna 2010 v 8:41SEČ blízko Smolenské letecké základny ve Smolenské oblasti nedaleko Smolenska u vsi Pečersk. Letoun přepravoval vysoké vojenské a politické představitele, kteří letěli z Varšavy do Ruska uctít památku obětí Katyňského masakru při příležitosti 70. výročí. Havárii nikdo nepřežil, zemřelo 96 osob (89 cestujících a 7 členů posádky), mimo jiné i prezident Lech Kaczyński a téměř celé nejvyšší velení polské armády⁸⁰.

Tohoto osudného dne posádka požádala o pokusné přiblížení, což bylo dispečerem povoleno, a při třetí zatáčce byla zopakována instrukce, určující při dosažení výšky 100 metrů musí být okamžitě piloti připraveni provést manévř nezdařeného přiblížení. Dispečer zahájil radarové navádění. Posádka však nereagovala a tak pouze na obrazovce radaru sledoval dispečer konečné přiblížení letounu a informoval posádku o vzdálenosti. Povolení k přistání zatím nevydal, posádku pouze informoval, že dráha je volná a přistání eventuálně povolí později⁸¹.

⁷⁸ Zpravy.rozhlas.cz: Polsko-ruské vztahy stále komplikuje loňská letecká tragédie. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/877667

⁷⁹ Rozhlas.cz. 70 let od masakru v Katyni: Rusko se Polsku neomluví. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/716267

⁸⁰ Ministrestwo Spraw a Wewnętrznych: Lista pasażerów i załogi samolotu TU-154. Dostupné z: http://www.msw.gov.pl/portal/pl/2/8365/Lista_pasazerow_i_zalogi_samolotu_TU154.html

⁸¹ Mak.ru: Ty-154M. Dostupné z: http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101.html

Letadlo mělo vysunuté vztlakové klapky, podvozek, a motory byly na volnoběh. Piloti prudce klesali mlhou, řízení autopilotem. Ve vzdálenosti přibližně 2,4 km od prahu dráhy dosáhli výšky 100 metrů, a přesto pokračovali v rychlém klesání vstříc postupně se zvedajícím svahu. A to přesto, že systém TAWS⁸² vydával opakované varování před blízkostí terénu. Těsně před střetem s větvemi stromů posádka zahájila proceduru nezdařeného přiblížení a snažila se nabrat výšku. Reakce proudových motorů na otevření přípusť však nebyla dostatečně rychlá⁸³.

Letoun proletěl vlevo podél nesměrového radiomajáku a postupně lámal větve stromů v dráze letu. Když se levé křídlo setkalo s kmenem břízy, došlo k jeho destrukci a oddělení. Letoun získal silný levý náklon, vybočil ze směru osy dráhy doleva pod úhlem cca 15°, ještě stačil přeletět silnici a dopadl tvrdě na záda v areálu letiště asi 150 m vlevo od osy přistávací dráhy. Při dopadu došlo k odlomení ocasní části, úplné destrukci trupu a na několika místech k vznícení. Trosky byly rozptýleny na ploše o délce několika set metrů⁸⁴.

3.2 Reakce na leteckou katastrofu

Přesto, že došlo k tragédii takovéhoho rozměru, tak tato tragédie paradoxně poskytla možnost k urovnání polsko-ruských vztahů. Den po úmrtí Lecha Kaczyńského a dalších představitelů polské elity ruský tisk skládá poctu osobnosti zesnulého polského prezidenta a stejně jako polský tisk doufá, že smolenské drama by mohlo předznamenat nový začátek ve vztazích mezi oběma zeměmi. Do jisté míry je možné usuzovat, že osobnost Lecha Kaczyńského většinou komplikovala vztahy mezi oběma zeměmi. Příkladem může být jeho oficiální podpora umístění střel americké protiraketové obrany v Polsku, blokace vyjednávání mezi EU a Ruskem, spojenectví s Viktorem Juščenkem⁸⁵ a Michaiilem Saakašvilim⁸⁶. Polská veřejnost reagovala na zprávu o neštěstí smutkem a ještě týž den se před varšavským prezidentským

⁸² Je standard systémů, jejichž smyslem je předcházet případům kontrolovaného letu do terénu.

⁸³ Dziennik.pl: Pięć sekund i mogliby dziś żyć. Dostupné z:

<http://wiadomosci.dziennik.pl/artykuly/118146,piiec-sekund-i-mogliby-dzis-zyc.html>

⁸⁴ BBC: МАК: Ту-154 с Качиньским заходил на посадку один раз. Dostupné z:

http://www.bbc.co.uk/russian/russia/2010/04/100415_tu154_landing.shtml

⁸⁵ Ukrajinský politik, vůdčí osobnost bloku Naše Ukrajina (Наша Україна). V období 1999–2001 působil jako premiér Ukrajiny, v období 2005–2010 jako prezident.

⁸⁶ Gruzinský politik a prezident, předseda strany Národní hnutí. Od roku 2008 byl opětovně zvolen prezidentem Gruzie.

palácem zastavily desítky tisíc lidí, aby položily věnec, květinu a nebo jen zapálily svíčku a tím vyjádřili svou soustrast. Byl vyhlášen oficiální týdenní státní smutek⁸⁷.

Ruský prezident Dmitrij Medveděv ve svém projevu vyjadřuje lítost nad celou tragédií i katyňským neštěstím a vyhláší národní smutek v Rusku⁸⁸. Na osobní příkaz prezidenta jsou také později zveřejněny autentické dokumenty o masakru Poláků v Katyni. Do 90. let byli tyto materiály utajované (v témže roce předány polské vládě) a od 28. dubna 2010 jsou přístupné na webových stránkách ruské Federální archivní agentury pro veřejnost⁸⁹. Jedná se o dokumenty, které se po desetiletí schovávaly v tajném archivu ústředního výboru sovětské komunistické strany. Kopie listiny už počátkem devadesátých let zveřejnili v Polsku, ale nyní jsou k dispozici v elektronické podobě pro nejširší veřejnost. Dokumenty jsou zveřejněné bez jakýchkoli úprav a i s poznámkami⁹⁰.

Premiér Vladimír Putin společně s premiérem Donaldem Tuskem nejprve odsuzuje zločin v Katyni a posléze Prezident Dmitrij Medveděv nařizuje vyšetřujícím orgánům, jejichž předsedou je Vladimír Putin, vést vyšetřování letecké havárie v těsné spolupráci s polskými úřady. Ruská diplomacie vyjádřila v souladu s doporučeními ICAO⁹¹ ochotu okamžitě přijmout polské odborníky⁹². Příčiny nehody se staly předmětem šetření, které vedly ve spolupráci s MAK⁹³ polské vyšetřovací orgány. Všechny černé skříňky byly nalezeny (hlasový, dva datové i třetí nechráněný zapisovač). Přepis záznamu černé skříňky z pilotní kabiny byl 1. června polskou vládou zveřejněn na internetu⁹⁴.

Je zcela jasné, že tato tragédie ochromila celou politickou sféru Polska a to jak na úrovni vnitrostátní, tak i zahraničně-bezpečnostní. V Polsku se v srpnu 2010 prozatímním prezidentem stává Bronisław Komorowski a lze předpokládat,

⁸⁷ Později, 18. dubna, byl v rámci státního obřadu Kaczyński spolu s manželkou pohřben v katedrále na Wawelu v Krakově, kde jsou pochováni i polští králové. Tato pocta ovšem už nebyla polskou veřejností přijímána zcela jednomyslně a vyvolávala kontroverze.

⁸⁸ iDnes.cz: Pád letadla s polským prezidentem Kaczynským. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pad-letadla-s-polskym-prezidentem-kaczynskim-fat-/online.aspx?online=1003987&strana=2>

⁸⁹ Zprávy.rozhlas.cz. Rusko zveřejnilo dokumenty o masakru v Katyni. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/725930

⁹⁰ ФЕДЕРАЛЬНОЕ АРХИВНОЕ АГЕНСТВО (РОСАРХИВ). *Издания и публикации*. Dostupné z: <http://rusarchives.ru/publication/katyn/spisok.shtml>

⁹¹ Mezinárodní organizace pro civilní letectví.

⁹² České noviny.cz: Polský prezident zahynul při letecké havárii v Rusku. Dostupné z:

<http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/polsky-prezident-zahynul-pri-letecke-havarii-v-rusku/461204>

⁹³ Mezinárodní letecký výbor.

⁹⁴ iDNES.cz: DOKUMENT: Přepis záznamu černých skříněk z letadla s Kaczynským. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-prepis-zaznamu-cernych-skrinek-z-letadla-s-kaczynskym-pwu-/zahranicni.aspx?c=A100601_183648_zahranicni_aha

že následující dny ve vztahu obou zemí budou směřovat k lepšímu. Málokdo si dovolí odhadnout konkrétní následný vývoj polsko-ruských vztahů⁹⁵. Přesto známí světoví historici, jakými jsou například Norman Davies a nebo samotný Andrzej Wajda, vidí budoucí vztahy pozitivně.

Z ruské strany bylo patrné, že se objevují jisté nové snahy k budování zlepšení vzájemných vztahů. Ruská strana se například zúčastnila pohřbu prezidenta Kaczyňského oproti řadě evropských státníků, kteří nedorazili v důsledku řádění islandské sopky, která omezila letecký provoz nad značnou částí Evropy.

3.3 Komplikování se vzájemných vztahů

Zesnulý prezident Lech Kaczyński nebyl zrovna příznivcem Ruska, stejně tak ani jeho bratr Jarosław Kaczyński. Ten po smrti svého bratra začal publikovat a veřejně prohlašovat různá konspirační teorie o příčinách pádu letadla Tu-154M Lux.

Dle jeho názorů hlavní část odpovědnosti za pád letadla nesou Rusové. Jeho tvrzení došlo tak daleko, že společně s Antonim Macierewiczem zpracoval takzvanou „*Bílou knihu*“, ve které popisují leteckou tragédii a její příčiny, především ty politické. V této knize tvrdí, že dispečeri na smolenském letišti podávali polské posádce úmyslně chybné informace o počasí. Kvůli husté mlze podle nich měli letiště zavřít. Viní také ruskou stranu z toho, že nedošlo k včasné záchranné akci a později prý Rusové ničili důkazy včetně černých skříněk z havarovaného letadla. Jarosław Kaczyński se opřel i do premiéra Polska Donalda Tuska, že se dostatečně nesnaží o to, aby vyšla pravda najevo. Všem Kaczyňského teoriím do jisté míry nahrál i Edmund Klicha, polský zástupce vyšetřování MAK, který vedl vyšetřování v Rusku. Ten uvedl, že tyto informace jsou pravdivé, ale do značné míry zmanipulované. Podle jeho vyjádření autoři Bílé knihy podstatné věci zamlčeli a prezentovali je tak, aby to odpovídalo jejich tezím o příčinách katastrofy⁹⁶.

⁹⁵ Presseurop.eu: Poland and Russia reconciled. Dostupné z:

<http://www.presseurop.eu/en/content/article/228751-poland-and-russia-reconciled>

⁹⁶ iDNES.cz. Poláci znovu obvinili Rusko: Za smrt Lecha Kaczyňského můžou ruští dispečeri. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-52200830-polaci-znovu-obvinili-rusko-za-smrt-lecha-kaczynskeho-muzou-rusti-dispeceri>

3.4 Vyšetřování letecké tragédie

Jak již bylo zmíněno, tak se předsedou vyšetřovací komise stal premiér Vladimír Putin. Ten v lednu 2011 uzavřel MAK vyšetřování s tím, že vinu za havárii nese posádka letounu. Ta podle vyšetřovací zprávy nedbala výstrah o špatném počasí a přistávacích podmínkách ve Smolensku, když v mlze nebyly vidět pozemní orientační body. Za neštěstí podle zprávy mohla série chyb polských pilotů, kteří vlastně vůbec nedostali povolení k přistání, nereagovali na výzvy operátorů k nepřistávání a ani na výzvy systému včasné výstrahy, že se letadlo nachází příliš nízko a klesá příliš rychle. Podle komise byli piloti také stresovaní negativní reakcí prezidenta Lecha Kaczyńského na návrh přistání na náhradním letišti v Moskvě nebo Minsku, což ovlivnilo jejich úsudek pokračovat v riskantním přistání. Tlak prezidenta na piloty, podle závěrečné zprávy, dokládá to, že v kabině byl velitel polského vojenského letectva Andrzej Błasik a to dokonce s 0,6 promile alkoholu v krvi. Dalšími příčinami měla být skutečnost, že posádka nebyla dobře vycvičena pro podobné situace⁹⁷.

Této konečné zprávě MAK z vyšetřování však předcházelo zveřejnění předběžného výsledku vyšetřování z dubna 2010 a posléze z 20. října 2010 oznámení o ukončení vyšetřování a předání konceptu závěrečné zprávy polské straně⁹⁸. Varšava ve svém vyjádření k této zprávě ji odmítla akceptovat a premiér Donald Tusk vytkl dokumentu povrchnost, chyby a neopodstatněnosti některých závěrů. Zpráva MAK obsahovala 210 stránek, zatímco výhrady Poláků 148 stran⁹⁹. MAK zveřejnila na svých oficiálních stránkách závěrečnou zprávu v ruské a anglické verzi 12. ledna 2011 poté, co se ke zprávě vyjádřila polská strana. Současně s ní uveřejnila i polský komentář a další dokumenty. Vyšetřovatelům se podařilo zrekonstruovat dráhu letounu před havárií a to na základě dat, která byla uložena na zapisovači, ale rovněž s pomocí dat získaných polskými techniky z polského nechráněného kazeto-páskového zapisovače a také s pomocí amerických specialistů z dat, získaných z pamětí elektronických navigačních přístrojů. Pro závěrečné fáze letu měli vyšetřovatelé ještě k dispozici analýzu, vycházející z olámaných větví na stromech v dráze letu. Mezi takto získanými daty nebyly zjištěny téměř žádné rozdíly. Pro vyhodnocení řečové komunikace byl

⁹⁷ Ceskatelevize.cz: Za nehodu u Smolensku mohou piloti a stres. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112344-za-nehodu-u-smolensku-mohou-piloti-a-stres>

⁹⁸ MAK.ru: Межгосударственный Авиационный Комитет Dostupné z:

http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101.html

⁹⁹ Za nehodu u Smolensku mohou piloti a stres. Ct24.cz. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112344-za-nehodu-u-smolensku-mohou-piloti-a-stres/>

k dispozici vícestopý palubní zapisovač, stejně jako vícestopý zapisovač na pracovišti řídicího. Byla provedena kontrola dokumentů o letounu a jeho údržbě, přípravě posádky, prozkoumání trosk, ohledání ostatků a mnoho dalších úkonů¹⁰⁰.

Jak již bylo zmíněno, tak Polsko reagovalo na závěrečnou zprávu MAK a na vyšetřování. Tato zpráva byla vypracována v polštině a ruštině s tím, že v případě jakéhokoliv rozporu v překladu, je závazný především polský originál. Polská zpráva neobsahovala žádné možné vysvětlení nehody a koncentrovala se především na formální chyby v závěrečné zprávě MAK. Faktory, které by mohly mít hlavní vliv na pád letadla, se ve svém vyjádření polská strana příliš nezabývala. Došlo především ke kritice hlášení dispečera a stavu letiště Smolenské letecké základny. Dle mého úsudku se většina posudků zaměřuje na prokázání chyb ve vyšetřování, nežli na skutečnou příčinu nehody¹⁰¹.

Podle ČT24 budou Poláci závěrečnou zprávu MAK pravděpodobně kritizovat neustále, jelikož se v ní téměř nehovoří o ruském podílu. Polská strana mluví o špatném stavu smolenského letiště nebo o nejasnostech v roli ruských dispečerů. Poláci dodnes nedostali záznam hovoru mezi dispečery, podle ruské strany byly buď smazány a nebo záhadně zmizely. Edmund Klich, polský zástupce u ruského Mezistátního leteckého výboru tvrdí, že zpráva není kompletní a zamlčuje pravdu o tom, co dělali kontroloři na věži na smolenském letišti. Ti podle něj vydávali chybné pokyny a byli pod tlakem. Tvrdí, že z materiálů, které má k dispozici polská strana, vyplývá, že byli v kontaktu s nějakým generálem, který to však byl, Klich neuvádí¹⁰².

Z polské strany se ovšem i dříve ozývaly projevy nedůvěry k vyšetřování a to například v červnu roku 2010, kdy ruská strana uznala pravdivost obvinění, že několik vojáků z ostrahy letiště ukradlo zesnulému polskému historikovi Andrzejemu Przewoźnikovi kreditní karty a následně odcizili, odhadem, desetitisíce korun¹⁰³. Začátkem srpna 2010 byli polskými vyšetřovateli obviněni ruští vyšetřovatelé, že jim nechtějí poskytnout

¹⁰⁰ MAK.ru. Межгосударственный Авиационный Комитет. Dostupné z: http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101.html

¹⁰¹ Komisja Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego. Dostupné z: http://www.komisja.smolensk.gov.pl/portal/kbw/633/8875/Raport_koncowy_w_sprawie_ustaleni_olicznosci_i_przyczyn_katastrofy_samolotu_T.html

¹⁰² Ct24.cz. *Za nehodu u Smolensku mohou piloti a stres*. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112344-za-nehodu-u-smolensku-mohou-piloti-a-stres/>

¹⁰³ Polochová, I. *Rusové potvrdili krádež kreditek oběti letecké havárie u Smolenska*. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/rusove-potvrdili-kradez-kreditek-obeti-letecke-havarie-u-smolenska-1pv-/zahranicni.aspx?c=A100608_080955_zahranicni_ip1

záznamy související s možnou poruchou na letišti¹⁰⁴. V polovině září našla na místě katastrofy polská výprava motorkářů lidské kosti¹⁰⁵ a na začátku října zde Rusové zadrželi polské novináře kvůli údajnému ilegálnímu vniknutí do uzavřeného prostoru¹⁰⁶.

3.5 Následky vyšetřování na vnitřní politiku Polského státu

Po smrti Lecha Kaczyńskiego se dočasným prezidentem stal maršálek Sejmu Bronisław Komorowski. Dle ústavy Polské republiky bylo povinností jeho vlády do 14 dnů oznámit veřejnosti termín prezidentských voleb. Ty byly vyhlášeny již 21. 4. a stanoveny na dvacátý červen v témže roce. Původně se prezidentské volby měly konat až na přelomu září a října, byly tedy posunuty Komorowskim o pár měsíců vpřed. V souvislosti s pádem letadla a prezidentskými volbami nezemřel pouze, tehdy současný prezident, ale i obhájce prezidentského křesla a kandidát na prezidenta, člen Svazu demokratické levice Jerzy Szmajdziński. Někteří pozůstalí se následně rozhodli vstoupit do politiky a využít minulých postavení jejich zemřelých příbuzných a pokračovat v jejich politice¹⁰⁷.

Osoby, které zemřely při pádu letadla, byly velmi významnými činiteli polského státu, a díky tomu, že v letadle nebyli žádní ministři tato skutečnost znamenala, že funkce polské vlády nebude nikterak významně ovlivněna. Vládu tato tragédie nepostihla to takové míry jako sféru vojenskou, ta přišla o značnou část vedení a tudíž jejich pravomoce automaticky převzali méně zkušení zástupci. Bylo již zmíněno, že polská strana nesouhlasila s výsledkem šetření MAK, ale když téměř k tomu samému výsledku šetření došlo i polské vyšetřování, tak proběhly další politické změny v zemi. K 1.9. 2011 rezignoval nejprve ministr obrany Bogdan Klich a také jeho náměstek Czesław Piatas. Posléze byli odvoláni tři generálové a deset důstojníků. Vláda dokonce

¹⁰⁴ Foglar, P. *Při tragédii ve Smolensku prý selhal radar. Rusové nespolupracují.* http://zpravy.idnes.cz/pri-tragedii-ve-smolensku-pry-selhal-radar-rusove-nespolupracuji-1ce-/zahranicni.aspx?c=A100804_122714_zahranicni_fog

¹⁰⁵ Polochová, I. *Kněz přivezl do Polska čelist a žebro z místa leteckého neštěstí u Smolenska.* http://zpravy.idnes.cz/knez-privezl-do-polska-celist-a-zebro-z-mista-leteckeho-nesesti-u-smolenska-1sk-/zahranicni.aspx?c=A100923_110226_zahranicni_ip1

¹⁰⁶ Hájek, A. *Polští novináři se vydali do Smolenska, zadrželi je ruští vojáci.* http://zpravy.idnes.cz/polstini-novinari-si-chteli-natocit-vrak-u-smolenska-zadrzeli-je-rusti-vojaci-1v0-/zahranicni.aspx?c=A101001_144338_zahranicni_aha

¹⁰⁷ Červená, M. *Vdovy po obětech ze Smolenska jdou do voleb bojovat za názory manželů. Dostupné z: Vdovy po obětech ze Smolenska jdou do voleb bojovat za názory manželů Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/vdovy-po-obetech-ze-smolenska-jdou-do-voleb-bojovat-za-nazory-manzelu-1km-/zahranicni.aspx?c=A111001_112010_zahranicni_cem*

rozpustila vládní letky a prodala veškeré letecké stroje a rozhodla o tom, že přepravu vládních činitelů budou zajišťovat v budoucnu polské aerolinie LOT.

4. Návrat ke katyňské otázce a polsko-ruským vztahům

Důležitou událostí v současné moderní historii bylo dne 26.11. 2011 potvrzení ruskou Dumou na základě návrhu ruské politické strany Jednotné Rusko, že zločiny v Katyňi byly spáchány „na přímý rozkaz Stalina“ a dalších vůdců totalitního státu.

Krátký úryvek z prohlášení ruské Státní dumy 26.11. 2011: „*Naše národy zaplatily obrovskou cenu za zločiny totality. Rozhodným odsouzením režimu, který pohrdal právy a životy lidí, poslanci jménem ruského lidu podávají přátelskou ruku polskému lidu. Doufáme v počátek nové etapy vztahů mezi našimi zeměmi, které se budou rozvíjet na základě demokratických hodnot. Takový výsledek bude nejlepším pomníkem pro oběti katyňské tragédie, které rehabilitovala sama historie, jakož i padlých sovětských vojáků, kteří obětovali život za osvobození Polska od hitlerovského nacismu.*“¹⁰⁸

Poslanci se vyslovili také pro předání dalších dokumentů z uzavřených archivů Polákům a pro další vyšetřování na objasnění tragédie. Připomněli také, že v Katyňi byly postříleny i tisíce sovětských občanů, na nichž režim cvičil masové vraždění. Pro prohlášení hlasovali poslanci vládnoucího Jednotného Ruska, Spravedlivého Ruska a seskupení Vladimira Žirinovského. Proti uznání odpovědnosti Dumou byli pouze komunisté¹⁰⁹.

Reakce polského premiéra Donalda Tuska na prohlášení Dumy nenechala na sebe dlouho čekat na toto politické gesto ze strany Ruska a vyslovil se, že doufá, že následovat budou i „odvážnější kroky“ Moskvy k usmíření. „*Pro nás je to prohlášení něčím přirozeným, pro nás to není vůbec žádná senzace*“ uvedl zvláštní zmocněnec polského premiéra Adam Rotfeld a dodal také, že dokument je významný hlavně pro ruskou stranu a že ruští komunisté jsou „*věčně včerejší*“¹¹⁰.

¹⁰⁸ Ct24.CZ. Duma uznala vinu stalinského režimu za Katyň .Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/108278-duma-uznala-vinu-stalinskeho-rezimu-za-katyn/>

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ tamtéž

Jak již bylo zmíněno v této práci, tak někteří potomci Katyňských represí se obrátili na Mezinárodní soud pro lidská práva ve Štrasburku se žádostí o reparace. Přesto podle advokátů pozůstalých po zavražděných zajatcích, prohlášení dумы nemění právní situaci v celé věci. Na to by byl třeba výnos prezidenta Medveděva a nebo jiný zvláštní zákon, který by se týkal této záležitosti¹¹¹. Evropský soud pro lidská práva ve svém rozsudku označil zastřelení tisíců polských důstojníků sovětskou tajnou policií NKVD za válečný zločin a Rusko obvinil za ponižující zacházení s blízkými obětí masakru v Katyňi. Ruská strana totiž odmítala jejich žádosti o vydání informací ohledně smrti jejich blízkých. Tento rozsudek zatím není pravomocný a obě strany se vůči němu mohou odvolat¹¹². Patnácti příbuzným obětí katyňského masakru dal tribunál za pravdu 16. dubna tohoto roku. „*Poláci nepožadují aby jim soud přiřkl materiální odškodnění, ale žádají o umožnění přístupu k dokumentaci stalinistického zločinu*“ prohlásila advokátka obětí Anna Stavickaja. Ruští vyšetřovatelé práci na katyňském případu ukončili v roce 2004 a údajně proto, že nebylo možné určit totožnost obětí. A právě tento argument napadli jejich příbuzní s tím, že ostatky už v roce 1943 identifikovala německá komise¹¹³. Štrasburský soud také konstatoval, že nelze zhodnotit, zda Rusko při vyšetřování katyňského masakru porušilo Evropskou úmluvu o lidských právech. Jako důvod proč to nelze zhodnotit, soud uvádí, že ruská strana nespolupracovala se soudem a neposkytla mu vyžádané podklady. Soud dále uvádí, že obnovení vyšetřování katyňského případu je mimo rámec kompetencí soudu¹¹⁴.

¹¹¹ tamtéž

¹¹² Rusko nemá právo před potomky obětí z Katyně tajit informace. [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/172358-rusko-nema-pravo-pred-potomky-obeti-z-katyne-tajit-informace/>

¹¹³ tamtéž

¹¹⁴ iDNES.cz. Štrasburk odsoudil Rusko za nevhodný přístup k pozůstalým od Katyňě. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/soud-rusko-pozustali-katyne-dgy-/zahranicni.aspx?c=A120416_122023_zahranicni_ts

5. Závěr

„Omluva zazněla již z úst Michaila Gorbačova v roce 1990, z úst Borise Jelcina a dokonce i Vladimír Putin se omluvil za události jenž se staly v Katyni v roce 1940. Největším problémem je a bylo odtajňování všech dokumentů, které by dokázaly celé podhoubí masakru na zhruba 22 tisících polských důstojníků“ říká Libor Dvořák, komentátor ČRo 6. Omluvu samotné ruské dumy vyvolala zřejmě havárie polského prezidentského letadla v dubnu, v jehož troskách zahynul nejen polský prezident, ale i dalších 98 osob. V té chvíli si téměř nikdo nedovolil odhadnout vývoj rusko-polských vztahů. Prezident Medveděv a premiér Putin zaujali takové postoje, že bylo zřejmé, že se budou snažit o to, aby byli vnímáni jako čestní a spravedliví hrdinové, kteří se snaží vyjít vstříc polské straně při prošetření letecké tragédie. V průběhu roku 2010 se Rusko začalo usilovně snažit, aby vše vypadalo tak, že oni zaujímají k celé problematice polsko-ruských vztahů otevřený přístup a jejich nejvyšší prioritou je nezaujatost při vyšetřování. Polsko přistoupilo k vyšetřování a začalo se podílet s ruskou administrativou na spolupráci.

Vztahy se v roce 2010 rozvíjely velmi intenzivně. „*Důvodem však není pouze strašná tragédie ve Smolensku, která určitým způsobem spojila naše národy, ale myslím si, že příčina je hlubší*“ prohlásil ministr zahraničí Sergej Lavrov během návštěvy Varšavy v témže roce. Lavrov je přitom první zástupce ruské diplomacie, který vystoupil před polskými velvyslanci.

Jedním z hlavních spouštěcích momentů tohoto střídání oteplení byla dubnová nehoda polského vládního letadla. V průběhu roku 2010 se jednalo především o to, aby se polsko-ruské vztahy nezhoršily, protože od tragické nehody se zintenzivnily a začaly se postupně zlepšovat.¹¹⁵

V průběhu roku sice došlo k jistým komplikacím, týkajících se průběhu vyšetřování a spolupráce obou stran a to zvláště, kdy polská strana napadla předběžné závěry z vyšetřování MAK. Tato událost však dle mého názoru v tomto roce zatím nesehrála velký význam v ovlivnění celkových vztahů obou zemí.

¹¹⁵Zprávy.rozhlas.cz. Ruská Duma přijme prohlášení k masakru v Katyni. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/815737

V lednu roku 2011 ruská strana vydala oficiální prohlášení a uzavřela celý případ vyšetřování letecké katastrofy. Ve chvíli, kdy byly zveřejněny závěry Mezinárodního leteckého výboru se zdálo, že nastanou komplikace ve vztazích. Polsko se ohradilo a zaujalo odměřený postoj, který byl naplněn značnou kritikou ohledně vedení a průběhu šetření. Polský postoj byl předvídatelný z právního hlediska a jeho kritika obsahovala především formální náležitosti závěrů z vyšetřování. Důtklivost toho, že ruská strana ve všech bodech vyhodnotila chyby a následky vedoucí k smrti polské elity jako chybu polských pilotů je oprávněna. Zvláštní průběh vyšetřování, kdy ruská strana do jisté míry bránila Polákům k neomezenému přístupu na místo nehody, a fakt, že některé části letadla nebo lidských ostatků i více jak měsíc po nehodě ležely na místě katastrofy, je pozoruhodný. Avšak tento postoj neznamenal větší komplikace. Naopak potom, co samotní polští vyšetřovatelé téměř nevyvrátily závěry ruského vyšetřování, došlo k rychlému uvolnění napětí v otázce polsko-ruských vztahů. Jako nejdůležitějšího narušitele, který „kaltí“ vodu vnímám bratra zesnulého prezidenta, Jaroslawa Kaczyńskiego. Jeho názory a konspirační teorie, prohlášení, publikace ovlivňují názory mnoha Poláků na příčinu havárie a Rusko jako takové.

Katyňský masakr z roku 1940 je a bude považován za velkou křivdu spáchanou na polském lidu. Sice sehrál velkou roli v posledních letech a dle mého názoru je tato problematika ovlivňující vztahy obou zemí na cestě k zapomnění. Přímých příbuzných obětí upadá, ruská strana se omlouvá polskému lidu a odsuzuje tuto událost jako zločinný akt.

Katyň byla událostí minulosti ovlivňující dnešek, jenž vyšla na povrch nejvíce za období posledních deseti let a to z toho důvodu, že došlo k letecké tragédii, kde zemřel prezident Polska s řadou členů polské elity právě při cestě na pietní akt v Katyni. V dnešní době toto téma již utichá a předmětem jež ho medializuje, je aktivní snaha pozůstalých před Mezinárodním soudem ve Štrasburku. Z hlediska lidského je tento problém vyřešen. Vystávají už jen právnické otázky, jež nemohou sehrát další významnější roli, která by pozitivně či negativně ovlivnila polsko-ruské vztahy. Je evidentní, že tato problematika byla společně s leteckou katastrofou nejvýznamnějším faktorem, který ovlivnil vztahy obou zemí v posledních dvou letech.

V současnosti nelze očekávat, že by se v budoucnosti za vlády Vladimíra Putina vztahy Ruska k Polsku či naopak (co se Katyňského problému a letecké katastrofy týká) nějak významně změnily. Jejich vztahy se v průběhu posledních dvou let výrazně

oteplily, a to především na pozadí ruského postoje, kdy předchozí prezident Medveděv a představitelé ruské Státní dumy vyjádřili soucit polskému lidu v obou předmětných událostech. Toto téma dle mého zkoumání již nebude hrát tak důležitou roli jako v minulosti a v ovlivňování vztahů obou zemí získají na důležitosti především ekonomické zájmy obou zemí.

Dnes ruská i polská strany jsou v zásadě spokojeny s vývojem bilaterálních vztahů, čemuž napomáhá aktivní politický dialog, ve kterém své místo zaujal Strategický výbor. Již jeho první zasedání ve Varšavě v červnu roku 2002 potvrdilo, že v tomto formátu jsou obě strany připraveny přijímat řešení a kontrolovat jejich plnění, aniž by docházelo k duplikování činnosti jiných polsko-ruských struktur. Dalším z výsledků varšavského zasedání byl pokrok ve sféře vojensko-technické spolupráce. Poměrně příznivě se vyvíjí i spolupráce v bezpečnostně-právní rovině. Intenzivní spolupráce je také prospěšná v oblasti boje proti terorismu. Ve stádiu koordinace se nachází projekt mezivládní Dohody o spolupráci v boji se zločinem, zejména v jeho organizované podobě. Podepsána byla také například Dohoda o leteckém spojení¹¹⁶.

¹¹⁶ Иванов И. С. Россия в современном мире. Ответы на вызовы XXI века: Статьи и выступления. s. 402

6. Seznam použité literatury a knižních zdrojů

Abarinow, W.: *Oprawcy z Katynia*. Kraków, Znak 2007

Abarinow, W.: *Zbrodnie chroniona całym autorytetem państwa rosyjskiego*, in: Tarczyński, M. (eds.): *Zbrodnie katyńska. W oczach współczesnych Rosjan*. Warszawa, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej: Polska Fundacja Katyńska 1996

Bieleń, S.: *Tożsamość narodowa Federacji Rosyjskiej*. Warszawa, ASPRA 2006

Davies, N.: *POLSKO. Dějiny národa ve středu Evropy*. Praha, Prostor 2003

G. Jędrejek - Szymański, T. (eds.): *Przebaczyć nie znaczy zapomnieć. O znaczeniu zbrodni katyńskiej dla powstania ładu powojennego oraz czasów współczesnych*. Lublin- Warszawa, BAMKA 2003

Иванов И. С. Россия в современном мире. Ответы на вызовы XXI века: Статьи и выступления. Москва, Олма-Пресс 2004

Lebiediewa, N.S.: *60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej*, in: Tarczyński, M. (eds.): *Zbrodnie katyńska po 60 latach: polityka, nauka, moralność*. Warszawa, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej: Polska Fundacja Katyńska 2000

Magdziak-Miszewska, A.: *Polska i Rosja. Strategiczne sprzeczności i możliwości dialogu*. Warszawa, Centrum Stosunków Międzynarodowych 1998

Paul, A.: *Katyń. Stalinowska masakra i tryumf prawd*. Warszawa, Świat Książki 2007
Peszkowski, Z. – Zdrojewski, Z.S.: *Katyń w dokumentach Kongresu USA*, Warszawa, Wydawnictwo Diecezji Pelplińskiej: Bernardinum 2003

Plutna, M. Radecka, M. (eds.): *Rocznik polskiej zagranicznej 2007*. Warszawa, Polski Instytut Praw Międzynarodowych 2007

Rawski, T.: Muchinowska wizja Polski i zbrodni katyńskiej, in: Tarczyński, M. (eds.): *Zbrodnia katyńska. W oczach współczesnych Rosjan*. Warszawa, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej: Polska Fundacja Katyńska 1996

Roliński, A.: *Kłamstwo katyńskie w 60 lat po zbrodni 1940*. Kraków, Księgarnia Akademicka 2000

Tarczyński, M.: *Zbrodnia Katyńska. Między prawdą a kłamstwem*. Warszawa, Niezależny Komitet Historyczny Badania Zbrodni Katyńskiej: Polska Fundacja Katyńska 2008

Wilamowski, J.: *Kłamstwo stulecia. W cieniu Katynia*. Warszawa, Agencja wydawnicza CB 2003

Wizimirska, B. (eds.): *Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1999*, Wizimirska, B. (eds.): *Rocznik polskiej polityki zagranicznej 2003*. Warszawa, Zarząd Obsługi MSZ 2003

INTERNETOVÉ ZDROJE

BBC: MAK: *Ту-154 с Качиньским заходил на посадку один раз*. Dostupné z:

http://www.bbc.co.uk/russian/russia/2010/04/100415_tu154_landing.shtml

Брониславский Ежи, Вачнадзе Г. Н. Польский диалог. События в Польше глазами польских, советских, американских, английских, западногерманских и французских журналистов.

Borák, M. Čt24. [cit. 2012-04-11]. Dostupné z:

<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/87281-nejvetsi-zatezi-rusko-polskych-vztahu-byla-prave-katyn-rika-mecislav-borak/>

Červená, M. Vdovy po obětech ze Smolenska jdou do voleb bojovat za názory manželů. Dostupné z: Vdovy po obětech ze Smolenska jdou do voleb bojovat za názory manželů
Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/vdovy-po-obetech-ze-smolenska-jdou-do-voleb-bojovat-za-nazory-manzelu-1km-/zahranicni.aspx?c=A111001_112010_zahranicni_cem

České noviny.cz: Polský prezident zahynul při letecké havárii v Rusku. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/polsky-prezident-zahynul-pri-letecke-havarii-v-rusku/461204>

Ct24.CZ. Duma uznala vinu stalinského režimu za Katyň. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/108278-duma-uznala-vinu-stalinskeho-rezimu-za-katyn/>

Ct24.CZ Za nehodu u Smolensku mohou piloti a stres. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/112344-za-nehodu-u-smolensku-mohou-piloti-a-stres>

Dziennik.pl: Pięć sekund i mogliby dziś żyć. Dostupné z: <http://wiadomosci.dziennik.pl/artykuly/118146.piec-sekund-i-mogliby-dzis-zyc.html>

ФЕДЕРАЛЬНОЕ АРХИВНОЕ АГЕНСТВО (РОСАРХИВ). *Издания и публикации.* Dostupné z: <http://rusarchives.ru/publication/katyn/spisok.shtml>

Foglar, P. *Při tragédii ve Smolensku prý selhal radar. Rusové nespoupráci.* Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pri-tragedii-ve-smolensku-pry-selhal-radar-rusove-nespolupracuji-1ce-/zahranicni.aspx?c=A100804_122714_zahranicni_fog

Gazeta Wyborcza.pl: Zbrodnia bez kary. Dostupné z: <http://wyborcza.pl/1,76842,4493640.html>

Hájek, A. Polští novináři se vydali do Smolenska, zadrželi je ruští vojáci. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/polsti-novinari-si-chteli-natocit-vrak-u-smolenska-zadrzeli-je-rusti-vojaci-1v0-/zahranicni.aspx?c=A101001_144338_zahranicni_aha

Historia.pgi.pl: Pakt Sikorski-Majski, on-line text <http://historia.pgi.pl/sikorski-majski.php>)

iDNES.cz: DOKUMENT: Přepis záznamu černých skříněk z letadla s Kaczynským. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dokument-prepis-zaznamu-cernych-skrinek-z-letadla-s-kaczynskym-pwu-/zahranicni.aspx?c=A100601_183648_zahranicni_aha

iDnes.cz: Evropský soud chce od Ruska vyjasnění katyňského masakru. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/evropsky-soud-chce-od-ruska-vyjasneni-katynskeho-masakru-p3g-/zahranicni.asp?c=A081029_105019_zahranicni_ad

iDnes.cz: Pád letadla s polským prezidentem Kaczynskim. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/pad-letadla-s-polskym-prezidentem-kaczynskim-fat-/online.aspx?online=1003987&strana=2>

iDNES.cz. Poláci znovu obvinili Rusko: Za smrt Lecha Kaczyňského můžou rušit dispečeri. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/c1-52200830-polaci-znovu-obvinili-rusko-za-smrt-lecha-kaczynskeho-muzou-rusti-dispeceri>

iDnes.cz: Rusové definitivně zamítli polské žádosti o vyšetření katyňského masakru, Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/rusove-definitivne-zamitli-polske-zadosti-o-vysetreni-katynskeho-masakru-16m-/zahranicni.asp?c=A090129_164918_zahranicni_stf

iDNES.cz. Štrasburk odsoudil Rusko za nevhodný přístup k pozůstalým od Katyňě. Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/soud-rusko-pozustali-katyne-dgy-/zahranicni.aspx?c=A120416_122023_zahranicni_ts

Катынская драма: Козельск, Старобельск, Осташков: судьба интернированных польских военнослужащих. Dostupné z: <http://katynbooks.narod.ru/drama/drama.html#005>.

Komisja Badania Wypadków Lotniczych Lotnictwa Państwowego. Dostupné z:
http://www.komisja.smolensk.gov.pl/portal/kbw/633/8875/Raport_koncowy_w_sprawie_ustaleni_okolycznosci_i_przyczyn_katastrofy_samolotu_T.html

МАК.ru: Межгосударственный Авиационный Комитет. Dostupné z:
http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101.html

Mak.ru: Ту-154М. Межгосударственный Авиационный Комитет. Dostupné z:
http://www.mak.ru/russian/investigations/2010/tu-154m_101.html

Ministerstwo Spraw a Wewnętrznych: Lista pasażerów i załogi samolotu TU-154.
Dostupné z:
http://www.msw.gov.pl/portal/pl/2/8365/Lista_pasazerow_i_zalogi_samolotu_TU154.html

Polochová, I. Kněz přivezl do Polska čelist a žebro z místa leteckého neštěstí u Smolenska. http://zpravy.idnes.cz/knez-privezl-do-polska-celist-a-zebro-z-mista-leteckeho-nestesti-u-smolenska-1sk-/zahranicni.aspx?c=A100923_110226_zahranicni_ip

Polochová, I. Rusové potvrdili krádež kreditek oběti letecké havárie u Smolenska.
Dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/rusove-potvrdili-kradez-kreditek-obeti-letecke-havarie-u-smolenska-1pv-/zahranicni.aspx?c=A100608_080955_zahranicni_ip

Presseurop.eu: Poland and Russia reconciled. Dostupné z:
<http://www.presseurop.eu/en/content/article/228751-poland-and-russia-reconciled>

Rappaport, H.: *Joseph Stalin: A Biographical Companion*
(http://books.google.cz/books?id=lsKClpnX8qwC&pg=PA143&dq=katyn&lr=&ei=j0PKSe_MMJSwMsqh_KAG#PPA144,M1), s.144

Rozhlas.cz. 70 let od masakru v Katyni: Rusko se Polsku neomluví. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/716267

Zprávy.rozhlas.cz. Rusko zveřejnilo dokumenty o masakru v Katyni. Dostupné z:
http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/725930)

Zpravy.rozhlas.cz: Polsko-ruské vztahy stále komplikuje loňská letecká tragédie. In:.
Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/877667

7. Resumé

Among the main areas of Polish-Russian relations are security matters and economic cooperation. However, the matter of Katyn still plays a very important role, which significantly affects and influences their relationship. The importance of this issue came out on the surface the most during the plane crash near Smolensk airport in April 2010. This injustice that reflects the thinking and behavior of the whole Polish nation rises and will rise on the surface every time there is a slightest dispute, and still affects relations between both nations.

The Second World War was a difficult and one of the most tragic periods in the history of Poland, during which numbers of citizens and important personalities died. After the war Poland, like the other states, ended up in a paradoxical situation. Despite the fact that it was on the winning side, thus on the side of allies, Poland ultimately came out of this conflict as a "loser". Enormous losses of human lives, the loss of nearly half of the territory, the decline of society, postwar occupation by Soviet troops and concealment of facts caused a sense of injustice for Polish people.

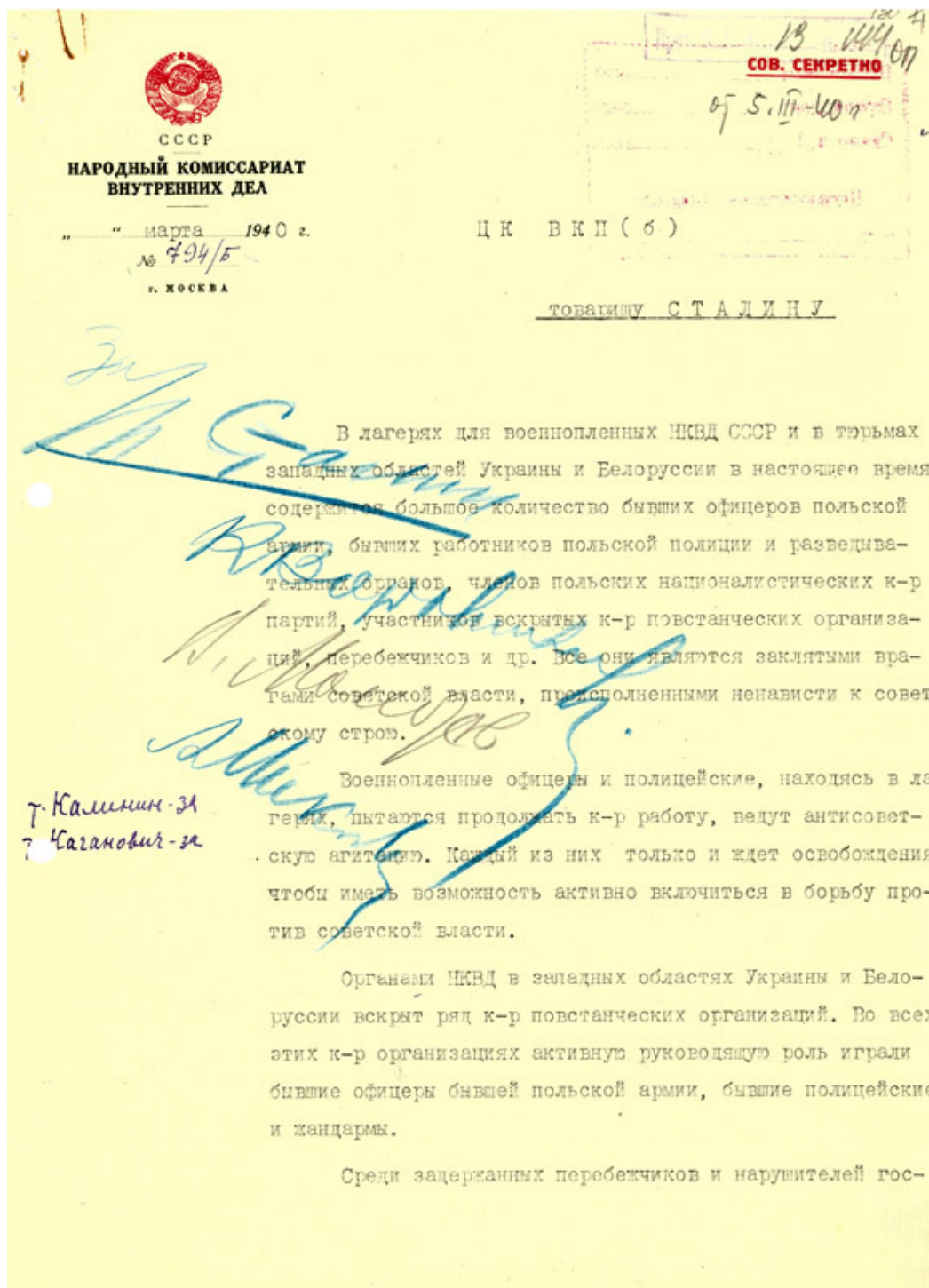
The massacre in Katyn was an event that greatly influences the nowadays Polish-Russian relations and the plane crash in April 2010 was an important reminder of this act. During this disaster died the president of Poland with many members of the Polish elite, who were on the way to the memorial ceremony at Katyn. Today, the topic Katyn massacre is fading and the only medialization is through the active effort of the bereaveds at the International Court in Strasbourg. In human terms, this problem is solved. The legal issues that remained unresolved can not play another important role, which would positively or negatively affected the Polish-Russian relations. This issue was together with the plane crash disaster the major factor that influenced relations between both countries over the past two years.

This story played an important role in the recent years. Katyn is an issue affecting relations between both countries on the path towards oblivion. The number of living direct relatives of victims is decreasing, the Russian party apologizes to Polish people and the whole Russia has condemned the incident as a criminal act of Stalinism.

8. Přílohy

Пříloha 1.

Dokument s návrhem a poznámkou velitele NKVD Lavrentije Berii týkající se polských vojenských zajatců

Zdroj: ФЕДЕРАЛЬНОЕ АРХИВНОЕ АГЕНСТВО (РОСАРХИВ). Издания и публикации. Dostupné z: <http://rusarchives.ru/publication/katyn/spisok.shtml>

Příloha 2.

Trasa směru polského vládního letadla dne 10. 4. 2010

Polish president's fatal flight

Zdroj: Polish President Lech Kaczynski dies in plane crash. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8612825.stm>

Příloha 3.

Místo letecké havárie nedaleko Smolenského letiště

Zdroj: RAPORT KOŃCOWY. Badania zdarzenia lotniczego nr 192/2010/11 samolotu Tu-154M nr 101 zaistniałego dnia 10 kwietnia 2010 r. w rejonie lotniska SMOLEŃSK PÓŁNOCNY. WARSZAWA 2011